

Lausunto

25.04.2025

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Aluekehittämisen tausta on hyvin avattu. Tällä hetkellä toimintaympäristö muuttuu nopeasti, mikä pitäisi pystyä ennakoimaan myös aluekehittämisessä.

On hyvä, että aluekehittämisen tavoitteissa alueiden väliset kehityserot tunnistetaan ja niiden kaventamiseen pyritään. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että lainsäädännön tasolla aluekehittämisen suhdetta kaupunki- ja maaseutupolitiikkaan ei avata. Erilaisilla alueilla on erilaiset haasteet ja ne tulisi tunnistaa paremmin ja huomioida toimenpiteissä.

Tavoitteissa olisi hyvä olla mukana näkökulmia liittyen kokonaisturvallisuuteen ja huoltovarmuuteen sekä alueelliseen eriytymiseen,

Tekstissä mainitaan, että OKM, MMM, STM, YM ja LVM rahoittavat aluekehittämisen toimia esimerkiksi tukemalla saavutettavuutta, kuntien kulttuuritoimintaa, elinympäristön laatua, innovaatiotoimintaa, maaseudun kehittämistä ja väestön hyvinvointia. Valtioneuvoston osalta keskeistä on eri hallinnonalojen välinen yhteensovitus sekä kaupunki- ja maaseutupolitiikan tarkastelu suhteessa aluekehittämiseen. Tekstistä ei käy ilmi, miten yhteistyö ja yhteensovittaminen käytännössä sujuvat.

Olemme samaa mieltä MMM:n lausunnon kanssa ”Aluekehittämisen yhtenä tavoitteena on alueiden sisäisten kehityserojen vähentäminen. Tätä edistävien kansallisten toimenpiteiden ja johtopäätösten tulisi näkyä selkeästi. Maaseutualueiden roolia ja merkitystä sekä paikkaperustaisuuden edistämistä aluekehittämisen kokonaisuudessa olisi huomioitava selonteossa nykyistä tarkemmin. Tällä varmennettaisiin erityisesti alueiden elinvoiman vahvistamisen kannalta keskeisten aiheiden huomioiminen ja alueiden sisäisten erojen kaventaminen parhaalla mahdollisella tavalla. EU:n

pitkäaikainen ja jatkuvasti lisää painoarvoa saava subsidiariteettiperiaate tulisi ottaa huomioon aluekehittämisen järjestelmää kehitettäessä. ”

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Hyviä näkökulmia, jotka on tunnistettu myös käytännössä. Maakunnan liittojen, keskuskaupunkien ja ELY-keskusten välinen suhde on erilainen eri puolilla maata: paikoin voi olla haasteita, mutta paikoin yhteistyö voi toimia hyvin. ELY-keskusten ja maakuntaliittojen yhteistyötä voisi parantaa esim. lainsäädännön kautta. On hyvä, että ELY-keskusten rooliin ja tehtäviin liittyviä tarkennuksia tehdään osana valtion aluehallinnon uudistusta, joita koskeva hallituksen edistys on annettu eduskunnalle 13.3.2025 (HE VM/2025/13). Suhde myös pienempien kaupunkien ja kuntien kanssa tulisi nostaa esille tekstissä. Tasavertaisuus ja aito kumppanuus eri osapuolten välisissä suhteissa on tärkeää yhteistyön sujumisen näkökulmasta. Miten sujuu yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa?

Maakuntien välinen kiista rakennerrahoituksesta pitäisi saada korjattua: harvaan asuttujen alueiden tuki kuuluu harvaan asuttujen alueiden kehittämiseen.

Kannustamme ottamaan käyttöön maaseutuvaikutusten arvioinnin. Arvioinnin nimi voi olla muukin, mutta tavoitteena tulee olla, että vaikutukset erityyppisille alueille tunnistetaan. ”Toisaalta samoilla päätöksillä voi puolestaan olla erilaisia vaikutuksia erityyppisillä tai maantieteellisesti eri puolilla sijaitsevilla alueilla. Aluekehittämisen näkökulmasta ei-toivottujen vaikutusten välttäminen ja toivottujen vaikutusten edistäminen edellyttäisivät sektoripolitiikkojen nykyistä systemaattisempaa aluevaikutusten tarkastelua sekä toisaalta valtioneuvoston sisäisen koordinaation vahvistamista.”

Mukana on runsaasti eri tahoja, mikä on hyvä asia. Haasteena voi olla miten laaja toimijoiden joukko saadaan pidettyä koossa. Laaja aluekehittämisen toimijajoukko on myös tunnistettu ja avattu selonteossa. Kokonaisuudesta puuttuu kuitenkin tyystin alueellisesti toimivat 52 Leader-ryhmää, jotka ovat omalta osaltaan tärkeitä aluekehittämisen, erityisesti maaseutualueiden kehittämisen, rahoittajia ja myös aluekehittämisen toimijoita. Kansalaistoimijoiden merkitys yhtenä keskeisenä aluekehittämisen voimavarana olisi hyvä tunnistaa selonteossa nykyistä paremmin.

Olemme samaa mieltä MMM:n lausunnon kanssa ”On valitettavaa, että kansallista aluekehittämisen rahaa ei enää ole. Kolmannen sektorin rooli alueiden pitovoiman ja kansalaisten hyvän elämän taustatekijänä olisi tarpeen huomioida paremmin.”

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Teksti on varsin kaupunkikeskeistä, selonteossa tunnistetaan tai ainakin käsitellään harmillisen ohuesti maaseutualueiden kehittämistä koskevaa työtä kuten maaseutupolitiikkaa tai Leader-ohjelmia.

Itä- ja Pohjois-Suomen erityisolosuhteet on tunnistettu Suomen EU-liittymissopimuksessa. Harva asutus, pitkät välimatkat ja kylmä ilmasto ovat alueen pysyviä erityispiirteitä, jotka vaativat pitkäjänteistä huomioimista. Tämän vuoksi Suomen saanto alue- ja rakennepolitiikan varoista on suurempi kuin se muutoin olisi. Lisäksi Suomen muuttuneet turvallisuusolosuhteet näkyvät erityisesti Itä-Suomessa.

EU-ohjelmakausi on erilainen ALKE-päätöksen tai maakuntaohjelman (=valtuustokausi) aikataulun kanssa. Ottamatta kantaa aikatauluihin, painotamme kuitenkin ohjelmatyön tarkastelua kokonaisuutena. Maakunnallisen ohjelmatyön vahvuus on läsnäolo alueilla ja paikallistuntemus. Näin saadaan laajempi ymmärrys valtakunnalliselle ohjelmatyölle ja saadaan näkemys alueellisista vahvuuksista ja heikkouksista.

Sopimuksellisuus aluekehittämisessä koskee tällä hetkellä kaupunkeja ja kaupunkiseutuja. Olisi toivottavaa, että aluekehittämisen käytössä olevia välineitä ja niiden toimivuutta tarkasteltaisiin laajemmin erilaisten alueiden kannalta.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Tukijärjestelmä on varsin monimutkainen ja sen käyttöönotossa on ollut vakavia haasteita. Hakumenettelyä tulisi testauttaa hakijoilla: näin saadaan tietoa hakujärjestelmän toimivuudesta ja kenties pitkällä tähtäimellä voidaan vähentää neuvonnan tarvetta. Järjestelmä tulee rakentaa sellaiseksi, ettei hakijoille aiheudu järjestelmän ongelmien takia viivästyksiä päätöksiin tai maksatuksiin. Voisiko olla joku kiertotie vararatkaisuna? Tässä kokonaisuudessa on huomioitava myös hanketoteuttajan oikeusturva ja huolehdittava siitä, että jatkossa viranomaiset tulevat hanketoteuttajaa vastaan niin paljon kuin se lain puitteissa on mahdollista.

Voisiko valtakunnallisissa teemoissa huomioida myös alueelliset ohjelmat?

Kolmannen sektorin toimintamahdollisuudet tulee huomioida. Myös pitkäkestoinen vapaaehtoistyö vaatii resursseja.

Useita alueita koskevat hankkeet ovat ongelmallisia, sillä jonkin alueen kielteinen päätös voi kaataa koko hankkeen. Maakunnat tekevät usein ehdollisia päätöksiä eli päätös on myönteinen, jos kaikki maakunnat lähtevät mukaan hankkeeseen. Löytyykö keinoja vaikuttaa tähän?

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Selonteko on melko kaupunkikeskeinen, selonteko olisi kaivannut tasapainon syntymiseksi enemmän myös maaseutu- ja saaristoalueiden kehittämisen käsittelyä.

Byrokratia tulee oikeasti saada kevyemmäksi ja sujuvammaksi, että myös pienet toimijat voivat lähteä helpommin mukaan.

Aluekehittämisen resursseja tulee aidosti suunnata tavoitteiden mukaisesti alueiden välisten kehityserojen tasaamiseen.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

-

Lukkari Tarja

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto (Maaseudun asuttavuus, asuminen
ja kotoutuminen maaseudulla)